

POVIJEST ČEŠKE PALEOSLAVISTIČKE LEKSIKOGRAFIJE

Slovník jazyka staroslověnského. Historie, osobnosti a perspektivy. Editori František ČAJKA a Marcel ČERNÝ. Slovanský ústav AV ČR, Praha 2016., 591 str.

Knjiga *Slovník jazyka staroslověnského. Historie, osobnosti a perspektivy* drugo je izdanje u nizu *Studiorum slavica memoria*, koji je pokrenut s ciljem skretanja pozornosti na dugu tradiciju češke slavistike i paleoslavistike. U predgovoru urednici knjige František ČAJKA i Marcel ČERNÝ kao povod nastanku knjige navode dvije važne obljetnice: 2016. godine napunilo se 60 godina od izlaska probnoga sveščića *Slovníka*, a 2017. dvadeset godina od izlaska posljednjega, 52. sveščića. Naslov predgovora urednička je posveta dvama naraštajima čeških paleoslavista koji su sudjelovali u stvaranju *Slovníka* (*Knjha jako hold dvěma generacím paleoslovenistů*).

Knjiga je podijeljena u tri cjeline. Prva cjelina, *Studie* (str. 13–197), prikazuje povijest projekta *Slovníka* i srodnih rječnika Slavističkoga instituta Češke akademije znanosti (Slovanský ústav AV ČR) te suradnih ustanova (Staroslavenskoga instituta u Zagrebu i Instituta za makedonski jezik »Krstе Misirkov« u Skoplju). Druga cjelina, *Portréty* (str. 201–470), biobibliografski prikazuje pripadnike drugoga od spomenutih dvaju paleoslavističkih naraštaja. U trećoj cjelini, *Přílohy* (str. 472–537), povijest izrade *Slovníka* bogato je dokumentirana i ilustrirana nizom zanimljivih priloga.

Cjelinu *Studie* otvara Emilie BLÁHOVÁ središnjim tekstem knjige *Kronika Slovníku jazyka staroslověnského* (str. 13–86) u kojem detaljno iznosi kronologiju priprema za izradu rječnika počevši od godine 1939., stavljajući ju u širi kontekst češke paleoslavistike. Pripreme za rječnik započeo je još Miloš Weingart prije Drugoga svjetskog rata, a na temelju građe Václava Vondráka. Ta su dva zaslužna češka slavista uvidjela potrebu sastavljanja rječnika s obzirom na to da jedini dotadašnji staroslavenski rječnik, Miklošičev *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, nije obuhvatio građu iz najstarijih spomenika (jer oni još nisu bili objavljeni). Iz toga se pak razloga očito Weingart, jednako kao i Vondrák, usredotočio samo na kanonske spomenike, osobito *Assemanijev evanđelistar*, što su kasniji istraživači promatrali kao nedostatak koji je u raskoraku s planom izrade rječnika. O tom se pitanju raspravljalo već u jednom od zbornika za neodržani treći Međunarodni slavistički kongres u Beogradu 1939. godine. Weingart je svoj opsežan projekt započeo samo uz pomoć studenata, a njegov je rad nastavio Vladimír Šmilauer, objavivši 1939. godine popis građe i razvrstavši Weingartovu kartoteku u kutije. Nakon preseljenja građe u današnje sjedište Odjela za paleoslavistiku i bizantologiju Slavističkoga instituta Weingartov je dio s vremenom propao od vlage budući

da u podrumskim prostorijama nije bio zbrinut na odgovarajući način, dok se Vondrákov dio čuva u spomenutom Odjelu.

Unatoč tragičnim sudbinama i tešku životu intelektualaca u vrijeme Hitlerove okupacije Češke – kada su se zbog zatvaranja visokih škola profesori slavistike morali snalaziti na razne načine, a neki od njih, poput Jana Frčka, nesuđenoga prvaka staroslavenskoga rječnika, tragično stradali – »projekt« rječnika se nastavlja, a slavisti se okupljaju i plodno surađuju u znanstvenim institucijama poput Češke akademije znanosti i umjetnosti te Društva za slavensko jezikoslovlje. U tom je društvu 1942. godine njegov tadašnji predsjednik Josef Kurz održao predavanje (objavljeno tek 1948.) o planu novoga staroslavenskoga rječnika i iznio mišljenje kako on treba uključivati samo kanonske spomenike jer bi u protivnom bio toliko opsežan da je upitno bi li njegovi tvorcima doživjeli objavljivanje rezultata svojega rada. S druge strane, Kurz je bio svjestan potrebe izdavanja široko zasnovana crkvenoslavenskoga rječnika, za koji bi međutim bila potrebna međunarodna suradnja. Ta je suradnja i uslijedila dvadesetak godina kasnije na poticaj Komisije za crkvenoslavenski rječnik osnovane 1961. godine pri Međunarodnom slavističkom komitetu uoči petoga Međunarodnog slavističkog kongresa u Sofiji (1963.). Kontinuitet priprema i planova za izradu rječnika održavala je u međuvremenu Komisija za staroslavenski rječnik koja se prvi put sastala početkom 1943. godine, a činili su je isprva Bohuslav Havránek (imenovan njezinim predsjednikom), Josef Vajs i Josef Vašica. Na prvom sastanku pridružio im se Josef Kurz u kom je Havránek vidio svojega nasljednika u vođenju Komisije. Komisija je ubrzo ušla u sastav Češke akademije znanosti i umjetnosti kao njezin treći razred, gdje je započela intenzivan rad na pravilima ekscerpiranja na temelju Kurzova nacrtu iz 1942. godine i Havranekove dopune pravila o normalizaciji natuknica. Procjenjuje se da je kartoteka koja je tada počela nastajati, a koja je poslužila i kao temelj za *Grčko-staroslavenski indeks*, imala gotovo dva milijuna kartica. One su se u početku ispisivale ručno, ali su brzo u uporabu ušli strojni umnoživači. Neki od ekscerptora bit će petnaest godina kasnije u uredništvu prvoga sveska *Slovníka*: J. Kurz, Antonín Dostál, František Václav Mareš, Karel Horálek, a od 1950. godine među ekscerptorima su buduće djelatnice na rječniku Zoe Hauptová, Ludmila Pacnerová i Hermína Pleváčová.

U svibnju 1943. godine Komisija je postala odjelom Instituta za češki jezik, gdje je osnovano Tajništvo staroslavenskoga rječnika. Tajništvo je 1946. godine preseljeno u jednu od prostorija Slavističkoga instituta u zgradu Češke akademije znanosti u Narodnoj aveniji u Pragu. Godine 1948. nakon odlaska B. Havraneka na čelo Komisije dolazi J. Vajs. Krajem godine komisija mijenja ime postavši Komisija za staroslavenski rječnik i istraživanje crkve-

noslavenskoga jezika i njegovih spomenika. Sljedeće, 1949. godine osnovana je podružnica Tajništva staroslavenskoga rječnika u Brnu. U veljači 1952. godine Komisija za staroslavenski rječnik sastala se posljednji put i potanko raspravljala o tome koje spomenike treba ekscerpirati, pri čemu je odlučeno da se u korpus uključe i neki češkocrkvenoslavenski spomenici. Krajem iste godine komisija je pretvorena u uredništvo staroslavenskoga rječnika na čelu s J. Kurzom, a od početka 1953. godine Tajništvo staroslavenskoga rječnika postalo je dijelom Slavističkoga instituta u okviru novoosnovane Češke akademije znanosti. Te se godine, budući da je bilo prikupljeno dovoljno ekscerpata, započelo s obradom građe, kojoj je prethodilo raspoređivanje kartica po azbučnom redu i po spomenicima. U tu su svrhu zaposleni kontrolori koji su radili pod dugogodišnjim stručnim vodstvom Zdeňke Procházkove. Godine 1956. objavljen je probni sveščić *Slovníka (Slovník jazyka staroslověnského – Lexicon linguae palaeoslovenicae. Ukázkový sešit – Specimen*, glavni urednik J. Kurz) na 36 stranica koji je sadržavao uvod na ruskom jeziku, dio o oblikovanju natuknice, izvore, kratice i probnu obradu 74 natuknica različitih vrsta riječi.

Od početka obrade građe o stanju i tekućim problemima rada na rječniku redovito se izvještavalo i raspravljalo na konferencijama: u Olomoucu 1953. godine, u Liblicama 1954., na Međunarodnom slavističkom kongresu u Beogradu 1955. Posebno je važan bio Međunarodni slavistički kongres u Moskvi 1958. godine, gdje je znanstvenoj javnosti predstavljen prvi sveščić *Slovníka (а – аѳѳѳ)*, koji je naišao na veliko zanimanje čeških i inozemnih slavista. O odjeku toga i daljnjih sveščića svjedoče brojne recenzije kojih je do 1989. godine objavljeno 35. Uredništvo su prvoga sveščića uz glavnoga urednika J. Kurza činili: A. Dostál, B. Havránek, K. Horálek, F. V. Mareš, Antonín Mátl, Markéta Štěrbová, J. Vašica, sa znanstvenim tajnicima uredništva A. Dostálom i M. Štěrbovom, a taj je sastav ostao gotovo neizmijenjen do kraja šezdesetih godina 20. stoljeća. Iste 1958. godine izišao je i uvodni sveščić.

Moskovski kongres važan je i po tome što se na njemu raspravljalo o zadatku izrade crkvenoslavenskoga rječnika, čemu je uslijedilo osnivanje već spomenute Komisije za crkvenoslavenski rječnik koja je prvi put zasjedala u Zagrebu u lipnju 1963., a drugi put na sofijskom Kongresu tri mjeseca poslije. Ubrzo nakon tih sastanaka predsjedniku Komisije J. Kurzu postalo je jasno da zamisao o jedinstvenom crkvenoslavenskom rječniku svih inačica nije ostvariva iz niza razloga, a pojedina paleoslavistička središta nastavila su s radom na zasebnim rječnicima. Komisija je svoju djelatnost usmjerila na koordiniranje rada na pojedinim rječnicima, preimenovavši se u skladu s tim u Komisiju za crkvenoslavenske rječnike. Izostanak jedinstvenoga crkvenoslavenskoga rječnika nadomješten je stvaranjem zajedničkoga elektroničkoga in-

deksa rječnikā koji su izrađeni ili se izrađuju pod okriljem Komisije. Urednica je toga indeksa trenutačna predsjednica Komisije Zdenka Ribarova.

Godinu 1963. obilježilo je i ukidanje Slavističkoga instituta, koji će, nakon dugogodišnjega preraspodjeljivanja njegove filološke sastavnice po različitim akademskim ustanovama, biti ponovno uspostavljen 1992. godine.

Sedamdesetih godina 20. stoljeća mijenja se sastav uredništva *Slovnika*, a na njegovo čelo dolazi Z. Hauptová. U nekoliko godina Hauptová je dvaput bila smjenjivana iz političkih razloga: 1972. godine s mjesta voditelja odjela jer se zauzela za kolegu koji je bio zatvoren pod optužbom da je špijun, a 1979. godine prigodom »političke provjere kadra« iz nepoznatih je razloga privremeno smijenjena s mjesta glavne urednice *Slovnika*. Radovi na *Slovníku* uspjeli su se dovršiti prije njezina prisilna umirovljenja 1987. godine. Međutim, posljednji svezak izlazi tek deset godina kasnije, pa je Hauptová dočekala kraj objavljivanja *Slovnika* u obnovljenom Institutu, kamo se vratila 1991. godine.

Na povijest *Slovnika* nastavlja se prilog Františka ČAJKE o dopunama i ispravcima koji sa *Slovníkom* čine nerazdjelnu cjelinu kao njegov peti svezak: *Dodatky ke Slovníku jazyka staroslověnského (Lexicon linguae palaeoslovenicae V. – Addenda et corrigenda)*, str. 87–107. Povijest toga sveska seže do 1959. godine, jer se već od početka izdavanja *Slovnika* računalo s objavljivanjem njegovih dopuna. Naime, isprva neki izvori nisu bilo potpuno ekscerpirani, a s vremenom su se zbog novih spoznaja ili novih okolnosti pojavile izmjene u korpusu (dodatci, ali i izostavljanja). Potreba za dopunama pojačala se kada su objavljeni novopronađeni spomenici, u prvom redu sinajski rukopisi otkriveni 1975. godine. Osim toga tijekom godina postupak obrade ponešto se izmijenio, pa je prvi i drugi svezak morao biti usklađen s trećim i četvrtim, a sustavnom su provjerom natuknica ispravljene pogreške i učinjene tehničke izmjene.

U priložima koji slijede prikazuju se projekti koji su proizišli iz građe *Slovnika* ili se na njega naslanjaju. Václav ČERMÁK opisuje *Grčko-staroslavenski indeks: Řecko-staroslověnský index (Index verborum graeco-palaeoslovenicus)*, str. 109–116. I njegova je povijest duga. Izradu indeksa u svojim je planovima za rječnik predviđao već Weingart, kao i Kurz u nacrtu iz 1942. godine. O koncepciji indeksa počelo se raspravljati 1973. godine, a rad na njemu započet je 1989., na temelju pripremnih radova prerano preminule Ilone Pácllove, koja je izradila i geslar. Time je napuštena početna koncepcija leksičkih gnijezda koju je predlagao Vladimír Kyas, a dvojba između rječnika i indeksa riješena u korist drugoga. Obrada je prekinuta 1996. godine zbog hitnijih zadataka, a projekt je obnovljen 2004. godine pod vodstvom E. Bláhove, koja je bila i glavna urednica prvoga sveska, objavljenoga 2014. godine.

Štefan PILÁT svojim prilogom *Projekt GORAZD: Digitální portál staroslověštiny* (str. 117–125) predstavlja digitalni portal staroslavenskih rječnika koji se izrađuje u okviru projekta GORAZD od 2016. do 2020. godine. Autor prikazuje prednosti elektroničkih rječnika, ali i zahtjeve i izazove koje njihova izrada stavlja pred leksikografe. Projekt se temelji na digitaliziranom *Slovníku jazyka staroslověnského*, a okuplja i druge staroslavenske rječnike Slavističkoga instituta. Digitalizacija rječnika u kojem je tekst pisan na šest jezika i četiri pisma ostvaruje se – kako bi se posao olakšao i ubrzao – prijenosom slike teksta u oblik koji se može uređivati, i to putem računalne mogućnosti automatskoga raspoznavanja teksta (engleska kratica OCR, *Optical Character Recognition*). Ishod takva prijenosa nije zbirka tekstova, nego format ALTO (eng. *Analyzed Layout and Text Object*), koji služi za daljnju obradu korpusa, a razvila ga je američka Kongresna knjižnica. Najveća je prednost takve baze podataka to što je dostupna široku krugu korisnika i što se može stalno ispravljati, tako da ne zastarijeva. Osim toga baza se može proširivati i dopunjavati crkvenoslavenskim rječnicima, što znači da će jednom u budućnosti – u malo drugačijem obliku – biti ostvarena zamisao pokretača izrade staroslavenskoga rječnika o zajedničkom rječniku svih redakcija.

Martina CHROMÁ prilogom *Slovník nejstarších staroslověnských památek – Старославянский словарь (по рукописям X–XI веков)*, str. 127–138, prikazuje jednosveščani staroslavenski rječnik skupine autora (tzv. moskovski rječnik), u koji su ušli samo kanonski spomenici, upravo kako je to zamišljao J. Kurz, koji nije doživio njegovo objavljivanje. Inicijativa za jednosveščani rječnik potekla je od sovjetskoga Instituta za slavistiku i voditelja njegova jezikoslovnoga odjela Samuila Borisoviča Bernštejna 1959. godine, a prvi sastanak češke i ruske strane održan je u jesen 1960. Nakon početnih nesuglasica oko korpusa, postignut je kompromis dviju strana, ali se s obradom zbog poslova na izradi velikoga rječnika započelo tek 1973. godine. Godinu ranije za suradnike su izabrani: iz praške podružnice Slavističkoga instituta E. Bláhová, iz podružnice u Brnu L. Pacnerová, Stanislav Herodes i Marta Bauerová, a s ruske strane Ralja Mihajlovna Cejtlin. Odgovornim urednicima imenovani su Radoslav Večerka i R. Cejtlin, a tek je poslije na inzistiranje R. Cejtlin na taj popis uvršteno ime E. Bláhove. Rukopis rječnika bio je predan u tisak 1988., ali se objavljivanje iz tehničkih i drugih razloga oduljilo do 1994. godine. Budući da je cijela naklada od 5060 primjeraka bila odmah rasprodana, rječnik je 1999. godine dotisnut u istoj nakladi. Pronalaskom i objavljivanjem ranije nepoznatih ili nedostupnih spomenika pojavila se potreba za novim izdanjem jednosveščanoga rječnika, na kojem se počelo raditi 2000. godine. Nakon što je privremeno obustavljen zbog drugih projekata, rad na novom izdanju nastavljen je 2011., a njegovo se objavljivanje očekuje 2020. godine.

Ilona JANYŠKOVÁ predstavila je *Etimologický slovník jazyka staroslověnského* (str. 139–155), najopsežniji etimološki rječnik najstarijega slavenskoga književnoga jezika, koji gotovo da nema uzora jer su mu prethodili samo mali Miklošičev rječnik *Radices linguae slovenicae veteris dialecti* iz 1845. godine i 3. svezak rječnika Linde Sadnik i Rudolfa Aitzetmüllera *Handwörterbuch zu den altkirchenslavischen Texten* iz 1955., kojemu nije cilj temeljit prikaz etimologije. Rječnik se izrađuje u etimološkom odjelu Instituta za češki jezik Češke akademije znanosti u Brnu. Odjel je osnovan 1952. godine, a njegov prvi voditelj bio je Václav Machek. Prvobitna je zamisao bila da se izrađuje etimološki rječnik svih slavenskih jezika. Međutim, od toga se kasnije odustalo, ponajviše zbog toga što su od 1974. godine slični rječnici počeli izlaziti u Moskvi i u Krakovu, te je odlučeno da se pogled suzi na staroslavenski jezik. Uz probni sveščić, objavljen 1966. godine u redakciji Eve Havlove, izašla su dva sveska: nepromjenljive riječi i zamjenice, a pojedine natuknice objavljujane su kasnije u časopisu *Slavia*. Radovi na rječniku svih slavenskih jezika prekinuti su 1983. godine, a od 1984. počinje pod vodstvom Eve Havlove ekscerpcija građe *Slovníka* za staroslavenski etimološki rječnik. Rječnik izlazi u sveščićima od 1989. godine i do vremena objavljivanja knjige (2016.) izašlo ih je 18 od planiranih 19.

Naredna dva priloga predstavljaju redakcijske rječnike proizišle iz inicijative za izradu crkvenoslavenskoga rječnika s moskovskoga slavističkoga kongresa 1958. godine. Prvo je na posao ekscerpiranja prionulo hrvatsko paleoslavističko središte, Staroslavenski institut, i to već ujesen 1959., pod vodstvom Josipa Hamma i Vjekoslava Štefanića. Ta je spremnost proizišla iz činjenice da se u Institutu već bio počeo pripremati *Rječnik iz hrvatskoglagoljskih starina*. O toj i svim ostalim pojedinostima rada na *Rječniku crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije* izvještava njegova znanstvena urednica Anica NAZOR istoimenim prilogom *Slovník církevněslovanského jazyka chorvatské redakce (Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije)*, str. 175–186. Do vremena pisanja priloga izašla su dva sveska koji zajedno obuhvaćaju 20 sveščića, te 21. sveščić (do natuknice *земльнъ*). Od početaka rada rječnik je imao potporu čeških kolega, koji do danas sudjeluju u njegovu uređivanju. Do svoje smrti jedan od glavnih urednika hrvatskoga rječnika bio je F. V. Mareš, a potom Z. Hauptová i Z. Ribarova.

Povijest *Rječnika crkvenoslavenskoga jezika makedonske redakcije* izlaže Zdenka RIBAROVA u prilogu *Slovník církevněslovanského jazyka makedonské redakce (Речник на црковнословенскиот јазик од македонска редакција)*, str. 157–174. Pripreme za taj rječnik započele su 1964. godine u Institutu za makedonski jezik »Krstе Misirkov« u Skoplju, pri Odjelu za povijest makedonskoga jezika osnovanom upravo u tu svrhu 1963. godine, a vodila ih je

Radmila Ugrinova-Skalovska. Godine 1978. objavljen je njegov probni sveščić pod naslovom *Речник на македонските црковнословенски текстови*. Daljnja etapa bila je priprema *Indeksa Rječnika makedonskih biblijskih rukopisa* (*Индекс кон Речникот на македонските библиски ракописи*) koji je objavljen 1985. godine pod uredništvom Vangelije Despodove i Z. Ribarove. Odmah za tim pristupilo se obradi korpusa, a vođenje projekta od 1986. godine preuzima Z. Ribarova. Pod njezinim je uredništvom objavljeno, od početka izlaženja *Rječnika* (2000.) do 2016. godine, 12 sveščića. Prvi svezak objavljen je 2006. godine.

Obje autorice kao jedan od temeljnih problema ističu problem izbora korpusa redakcijskih rječnika. Oba rječnika malim se dijelom korpusa podudaraju s korpusom *Slovnika*, a na njega se oslanjaju leksikografskom obradom i tehničkim uređenjem, onako kako je to u tekstu *Nacrt pripremnih radova za crkvenoslavenski rječnik* prikazao F. V. Mareš.

Prvu cjelinu zatvara tekst Zdenke Ribarove o usporednom indeksu rječnikā izrađivanih pod okriljem Komisije za crkvenoslavenske rječnike (*Srovnávací index k slovníkům zpracovávaným v rámci Komise pro církevněslovanské slovníky*, str. 187–197). Riječ je o najopsežnijem leksičkom inventaru koji sadrži cjelokupni staroslavenski i crkvenoslavenski leksik, a osim *Slovnika*, jednosveščanoga staroslavenskog rječnika te gore prikazanih crkvenoslavenskih rječnika hrvatske i makedonske redakcije, uključuje i srpski crkvenoslavenski rječnik evanđelja (*Српскословенски речник јеванђеља*), prošireni geslar crkvenoslavenskoga rječnika srpske redakcije (*Оглед српског редакцијског речника*) i rječnik staroruskoga jezika 11. – 14. stoljeća (*Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.) I–X*). U zaglavlju je zajednička natuknica, normalizirana prema načelima *Slovnika* i jednosveščanoga rječnika, a potom slijede redakcijski podatci. Indeks proizlazi iz međunarodne suradnje: uz glavnu urednicu Z. Ribarovu u obradu su se uključile Petra Stankovska i Barbara Balantič iz Ljubljane te Natalija Andrijevska iz Skoplja. Probni sveščić indeksa predstavljen je na zasjedanju Komisije za crkvenoslavenske rječnike u Moskvi 2007. godine. Prvi svezak objavila je u elektroničkom izdanju Makedonska akademija znanosti i umjetnosti u Skoplju 2015. godine (*Споредбен индекс кон речниците обработувани во рамките на Комисијата за црковнословенски речници при МКС, I. а – в*).

Cjelina *Portréty* predstavlja osobnosti drugoga naraštaja autora *Slovnika* koji su doživjeli završetak projekta: suradnike na trećem i četvrtom svesku. Abecednim redom predstavljeni su životopisi i bibliografije ovih trinaestero paleoslavista: Marta Bauerová (autor: Žofie ŠARAPATKOVÁ), Emilie Bláhová (V. Čermák, F. Čajka), Karel Haderka (E. Bláhová), Zoe Hauptová (E. Bláhová, M. Černý), Stanislav Herodes (Kateřina SPURNÁ), Václav Konzal

(F. Čajka), Vladimír Kyas (Jana KUBĚNOVÁ), Ilona Páclová (K. Spurná), Ludmila Pacnerová (J. Kuběnová, Bohumil VYKYPĚL), Žofie Šarapatková (B. Vykypěl), Markéta Štěrbová (Ž. Šarapatková), Josef Vlášek (M. Černý) i Pavel Vyskočil (E. Bláhová, F. Čajka). U tim se portretima zrcali i slika vremena koje nije bilo nimalo sklono humanističkomu poslu.

Treća cjelina, *Přílohy*, donosi arhivsku građu kojom se bogato dokumentira i ilustrira svaka faza izrade rječnika, od ekscerpcije preko obrade do objavljivanja. Tu nalazimo tablične kronološke prikaze udjela svih suradnika u svim sveščićima (glavnih, izvršnih i znanstvenih urednika, uredništva, tajnikā uredništva, obrađivača, jezičnih revizora i revizora realija), primjere internih uputa i smjernica za ekscerpciju i obradu građe te normalizaciju natuknica, zapisnike, rasprave o problemima, korespondenciju suradnika i druge dokumente koji živo oslikavaju vrijeme u kojem je *Slovník* nastajao. Knjiga završava popisom kratica, češkim, ruskim i engleskim sažetkom te kazalom imena (str. 553–591).

Slovník jazyka staroslověnského sam je po sebi institucija. Kada su priči o njegovoj povijesti dodane obavijesti o projektima koji su s njim povezani, stavljene u kontekst za Češku dramatičnih desetljeća 20. stoljeća, dobiveno je dojmljivo štivo u kojem su u dobru omjeru zastupljeni vrijedni podatci iz povijesti struke i detalji iz osobne povijesti prvaka češke slavistike. Skupna monografija *Slovník jazyka staroslověnského. Historie, osobnosti a perspektivy* posveta je ljudima koji su u burnim vremenima, kada je blistavu znanstvenu karijeru mogao prekinuti »verbalni delikt«, ostvarili najveći pothvat slavenske leksikografije.

SANDRA POŽAR

HRVATSKA VERZIJA ALEKSANDRIDE

Hrvatska Aleksandrida. Kasni odjek jednoga srednjovjekovnog romana. Priredili Eduard HERCIGONJA; Marija-Ana DÜRRIGL. Hrvatska jezična baština. Novi niz. Knjiga 3. Matica hrvatska, Zagreb 2017., 230 str.

U novom nizu serije Hrvatska jezična baština Matice hrvatske objavljena je knjiga *Hrvatska Aleksandrida* s podnaslovom *Kasni odjek jednoga srednjovjekovnog romana*. Filolog akademik Eduard HERCIGONJA pripremio je izdanje transkribiranoga teksta *Romana o Aleksandru Velikom* prema *Derečkajevu rukopisu*. Transkripcija teksta s bilješkama i kritičkim aparatom obu-